

Marta Gregorčič

PROIZVAJAJOČI BOJI SAMOORGANIZIRANIH SKUPNOSTI – POTENCIE

UVOD

V prispevku želimo spregovoriti o *potencii*, da bi lahko razgrniti ves spekter še neimenovanih revolucionarnih bojev, ki vznikajo po vseh celinah že štiri ali celo pet desetletij in kažejo, česar gospodarsko in tehnološko visoko razvite in izobražene družbe nočejo in ne zmorejo videti: alternative neoliberalizmu. Pojem *potencia*, ki je zastavljen kot osrednji koncept tega besedila, opredeljuje različne principe in mehanizme rekonstrukcije ali poustvarjanja skupnosti oziroma pojasnjuje, kako revolucionarni boji s krepitvijo moči za politično, gospodarsko, družbeno in kulturno samoupravljanje skupnosti ustvarjajo procese samodoločanja in avtonomnosti.¹

Kot družboslovci in humanisti smo dolžni razstirati alternative kapitalizmu. Še več, dolžni smo začeti natanko s tistim, o čemer že petdeset let molčimo – v vrelišču bojev in uporov, v katerih vztrajajo uporna ljudstva bolj ali manj osamljena, kljub brutalnemu zatiranju, represiji, genocidom in že desetletja ustvarjajo najbolj prodorne prakse samodoločanja in samoupravljanja upornih avtonomnih skupnosti. Prav tako moramo spregovoriti v prvi osebi množine, preprosto zato, ker se tudi sami kot znanstveni ali strokovni delavci zaradi objektivnosti in nevtralnosti našega dela

ne smemo in ne moremo – ali nočemo – več izvzemati. In spregovoriti moramo kot *empobrecitos*² – prisilno obubožani – saj revščina ali pomanjkanje že dolgo ne aludira več le na materialne življenjske razmere, pač pa pod diktatuto kapitalizma in demokracije siromaši svobodo, samorealizacijo, solidarnost, avtonomnost, raznovrstnost, ustvarjalnost in spontanost – vse tiste silnice k človečnosti, ki družbo sploh opredeljujejo.

Spregovoriti moramo o *potencii* preprosto zato, ker za zdaj le revolucionarni boji kažejo, kakšen svet hočejo, po kakšni poti ga hočejo doseči in tudi kako ga doseči. V nasprotju z drugimi zgodovinskimi revolucijami presegajo pričakovanja svojih ustvarjalcev, saj ga ne sanjajo, opazujejo, ne premišljujejo o njem, pač pa ga živijo, se bojujejo zanj, ga ustvarjajo. Niso utopije, ki bi nas tolažile, ki bi, če že niso realne, vsaj potekale v čudovitem in popolnoma gladkem prostoru, pač pa so *heterotopije*, ki nam tresejo tla pod

¹ Kot bomo videli v nadaljevanju, pa ima potencia še največ opraviti s povezovanjem in množenjem intuitivnosti, domišljije, spontanosti in ustvarjalnosti. *Potencia* je izpeljana iz antagonizma med *power-over* ali oblastjo (moč-nad) in *power-to* (moč-za), ki je značilen za konstitucijo gibanja ustvarjalne moči bojev in ga je dosledno predstavil John Holloway (2004).

² *Empobrecitos* je skovanka, ki jo je v intervjuju uporabljal radijski voditelj Héctor Madera. S tem pojmom je poudaril razliko med ljudmi, ki se rodijo revni ali pa obubožajo zaradi lastnih odločitev, in med tistimi, ki jih v revščino prisilijo, največkrat tisti, ki imajo v rokah kapital. *Empobrecitos* so razlašeni, zatirani, opeharjeni za svobodo, za življenje in ustvarjanje – in v to jih povsem naklepno tlačijo kapital. To se jim dogaja proti njihovi volji in kljub njihovem upiranju. *Empobrecitos* dobijo novo dimenzijo šele, ko se povežejo, priznajo svojo bedo, a jo hkrati tudi artikulirajo, s tem da razkrijejo in razkrojijo strukture zatiranja. (S Héctorjem Maderom, radijskim voditeljem komunitarnega Radio Negro Primero, sva se z Matejem Zonto pogovarjala v dveh intervjujih na sedežu radia v Caracasu, 7. in 9. maja 2008).

nogami. Utopije omogočajo »nastanek basni in diskurzov: potekajo v skladu z govorico in imajo bistvene razsežnosti fabule« (Foucault 2010: 8), *heterotopije* pa

ohromijo govorjenje, zaustavijo besede in v osnovi spodnesejo sleherno možnost slovnice; razvozljajo mite in povzročijo sterilnost stavčne lirike. (*Ibid.*)

Zato moramo tudi sprejeti dejstvo, da je težko opisovati in analizirati revolucionarne boje in teoretizirati o njih, saj nimamo orodij, s katerimi bi prepoznali samodoločujoče težnje in vizije skupnosti.

Da bi se *potencie* lahko obdržale v boju, morajo ustvarjati svoje lastno pribežališče, svojo lastno *heterotopijo*, nekakšno razsežnost ali pa popoln prostor, prav toliko natančen, urejen in prepusten, kolikor je brez reda in zaprt prostor sodobnih družb. Kajti *potencie* množično rastejo v razmerah perifernosti in prav zaradi te svoje pozicije, položaja, teritorialnih in političnih omejitev ter povezav ne morejo biti – nočejo biti – izvzete iz neoliberalizma. Nimajo nikakršne možnosti, da bi ušle ali da bi smrtonosne procese globalnega plenjenja opazovale le od zunaj. Pri njih je teorija namreč del prakse življenja in ne videnje ali opazovanje življenja, saj se je socializacijski korpus – *habitus* – stoletja vpisoval skozi negotovost upiranja, skozi improviziranje bojev za življenje in možnost delovanja, obstajanja, ustvarjanja.

Da *potencie* lahko vztrajajo kot subjekti lastne zgodovine, politizirajo žalost (*politicising sadness*) in zrcalijo, kako irealna je utopija, ko deluje (Colectivo situaciones 2007). In samo med takimi kraji nemogočih srečevanj (*heterotopije*) in med nezamisljivimi vsebinami življenja (*potencie*) se lahko ustvarja lepilo bojev – humanizem 21. stoletja. Kako bomo to vezivo poimenovali, je pravzaprav nepomembno in prepuščeno človekovi domisljiji, ki definira, interpretira in poimenuje. Za nas bodo to *resonance*, »utripajoči pogledi«, ki prehajajo, presegajo, prečijo čase in prostore, da bi povezali in gostili na videz nemogoče reči, ne da bi pri tem izdali svojo umeščenost, in da bi med tem odpirali horizonte in

percepcije dojemanja bojev.³ Resonance so torej naše analitično orodje, ki je sposobno zaznati prizvene revolucionarnih bojev, s tem pa nove vpoglede v različne realnosti, svetove, galaksije (Argüelles 1987: 54).

V sistemu, ki je pod pretvezo reda in uravnoveženosti vsakič znova in bolj agresivno vržen s tečajev, si tudi perspektiv in resonanc, ki jih generirajo *potencie*, ne moremo predstavljati drugače kot nered, a v primerjavi z načrtno dezorganizacijo življenja so *potencie*, kot bomo videli na primerih solidarnostne ekonomije v samodoločujočih skupnostih, najbolj kompleksna organizacija življenja.⁴

RESONANCE SAMODOLOČUJOČIH SKUPNOSTI

V Latinski Ameriki je v zadnjih dveh, treh desetletjih nastalo veliko literature o alternativnih ekonomskih modelih, socialni ekonomiji, kooperativah, alternativnih tovarnah, saj so bili to najbolj prodorni produkcijski sistemi, ki so vzniknili po vsesplošni ljudski vstaji revnih, leta 1989 v Venezueli, imenovani *caracazo*, po zapatistični vstaji 1994 v Chiapasu v Mehiki ali pa po splošni ljudski vstaji leta 2001 v Argentini – tam so nastale najbolj odmevne

³ José Argüelles (1987: 54), ki je *resonance* razlikoval od odzvanjanja oziroma zvena, ter jim pripisal raziskovanje prizvenov, poudarja, da moderna znanost teži k enodimenzionalnosti, k iskanju ene realnosti, torej k zvenu; *resonance* v majevski znanosti pa predstavljajo prizven oziroma večdimenzionalnost – odzvanjanje različnih realnosti oziroma svetov (pri Majih galaksij). Tako razumevanje *resonanc* je treba posebej poudariti predvsem zato, ker se v obstoječi literaturi o altermondialističnih gibanjih pojem resonanca uporablja izključno kot odzvanjanje, ne pa tudi kot analitično orodje.

⁴ S pojmom *samodoločanje* pojasnjujemo vrsto prizadevanj, s katerimi člani zatiranih skupnosti uveljavljajo avtonomno in neodvisno politiko za upravljanje lastnega razvoja skupnosti, ne pa tudi teženj po odcepitvi, kot se ta pojem pogosto prevaja v domačem družboslovju. S *self-determination* (ang.) ali *auto-determinación* (špan.) sodobna gibanja poimenujejo tiste procese, s katerimi vzpostavljajo politično emancipacijo od spodaj in v skupnosti, avtonomno določajo razvoj lastnih skupnosti ter nove horizontalne prakse soodločanja kot alternativo avtoritarnim in hierarhičnim principom političnega upravljanja skupnosti.

reapropriirane in samoupravne tovarne brez šefov. Med njimi je najodmevnejše gibanje brezposelnih delavcev iz Solana – *Movimientos de Trabajadores Desocupados de Solano* (Zibechi 2003, Colectivo situaciones 2007). Danes lahko najdemo vrsto kooperativ in drugih solidarnostnih politik v Boliviji, Ekvadorju, Gvatemali, Hondurasu, Mehiki itn. Že vse od šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja pa so nove ekonomije revolucionarnih gibanj vznikale tudi v drugih državah Juga, a jih teoretska in znanstvena analiza do danes žal sploh še ni zaobjela.

Eno od najbolj progresivnih ekoloških in solidarnostnih ekonomij je že konec sedemdesetih let 20. stoletja razvilo gibanje Čatisgarh mukti morča, Čatisgarhska osvobodilna fronta, najmočnejši revolucionarni boj v neodvisni Indiji. Nastal je kot izjemno ustvarjalna, revolucionarna in družbeno produktivna sinteza rudarskih, industrijskih delavcev in *adivasijev* (raznovrstnih staroselskih skupnosti), malih kmetov in nabiralcev, samoorganiziranih v politično subjektiviteto. To je bilo prvo gibanje v Indiji (morda celo na svetu), ki je razprlo kategorije moči (Holloway 2004), s čimer je oblast (moč podjarmljenja) obravnavala kot antagonizem *potencie* (ustvarjalne moči).⁵

Čatisgarh mukti morča je desetletja generiral upore proti kapitalu in boje za rekonstrukcijo družbenega, za imaginarij *samodoločujočih se* skupnosti. Kot novo politično telo je obudil *mukije*, sisteme samodoločanja, ki so jih nekdanje uporabljale skupnosti *adivasijev*, zdaj pa so v službi delavstva, skupnosti in vseh članov gibanja. Gibanju je ne le uspelo obvarovati naravno okolje in ustaviti prisilno izseljevanje *adivasijev*, neutrudno onemogočati brutalne oblike izkoriščanja in podrejanja in preprečuje množične poboje in izginotja, pač pa ga danes poznamo kot edino delavsko gibanje

na svetu, ki je visokotehnološkemu razvoju ponudilo tako inovativno alternativo – delavski tehnološki razvoj – da so se tuji investitorji in indijska vlada odločili, da bodo zmanjšali kratkoročni pohlep po dobičku ter sprejeli dolgoročno, manj tvegano, okoljsko in socialno bolj vzdržno alternativo (Gregorčič 2008, 2011, Bharadwaj 2011, Sadgopal, Narm 1993).

S premišljenim združevanjem in dopolnjevanjem starih in novih tehnologij in z vizijo dolgoročnega trajnostnega razvoja regije je gibanje dokazalo, da je lahko industrija v Čatisgarhu, ki manj posega v okolje, občutno učinkovitejša in donosnejša, kot so predvideli lastniki rudnikov, tuji investitorji in indijska vlada. Prav tako je gibanje z delavskim tehnološkim razvojem in redistribucijo bogastva, ki se je z višjimi plačami vračalo v lokalne skupnosti, vzpostavilo vrsto alternativnih izobraževalnih, zdravstvenih, socialnih in kulturnih institucij, alternativno blagovno menjavo ter inovativne oblike delavskega menedžmenta, s tem pa se je izrazilo izboljšal razvoj regije, zlasti pa sta se povečali pismenost in kakovost življenja prebivalcev in prebivalcev, ki so bili dotlej drugorazredni državljani. Zeleno-rdeča koalicija *adivasijev* in rudniških delavcev se je v tem procesu osvobajala tudi kastnih določenosti, verskih razhajanj, spolne diskriminacije, patriarhalnih in vrste drugih avtoritarnih mehanizmov zatiranja, ki so sicer značilni za indijsko družbo in jih prenekatere gibanje ali boj ni zmozel preseči.

Podobno prodoren je tudi boj bolivijskih *empobrecitos*, zlasti staroselcev Ajmarov in Kečujev. Ti so vse od petdesetih let 20. stoletja bežali iz kolonialnih in imperialnih rudnikov zlata in srebra pred zatiranjem in suženjstvom – to slikovito opisujejo tudi Galeano (2010) v knjigi *Odprte žile Latinske Amerike* – ter ustvarili najvišje samoupravljanje mesto na svetu – El Alto. Skupnosti se samoupravljajo (*autogestión*), tako v alternativnih proizvodnih procesih kot tudi pri organizaciji politike življenja. Ustvarili so enkratno, kohezivno mesto z avtonomnim delavskim samoupravljanjem, ki ne pozna nadrejenih in podrejenih, temveč se organizira in upravlja prek neformalnih ekonomij družinskih podjetij in svoje člane vključuje

⁵ O gibanju sem prvič natančneje pisala v posebni številki Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, z naslovom Indija, dežela protislovnih strasti, ČKZ, let. XXXVI, št. 234, 2008, str. 88–97, pozneje pa še v nekaterih drugih člankih. Pisanja so izhajala iz terenskih raziskav, ki sem jih v Indiji opravljala v okviru podoktorskega raziskovalnega projekta med avgustom in novembrom 2007.

in nagrajuje glede na njihovo aktivno udeležbo v vseh strukturah samoupravljanja in političnega boja (Zibechi 2005, Gregorčič 2011).

El Alto je postal izjemen zgled *los micro-gobiernos barriales* – mikrovlad revnih naselij (Ramírez 2005). Prebivalci, ki se ne udeležujejo rednih mesečnih skupščin, sestankov, cestnih blokad in političnih akcij, s katerimi gibanja nasprotujejo neoliberalnim procesom v državi, ne uživajo pridobitev, ki jih tisti, ki so aktivni v skupnosti, ustvarjajo za mesto. Nagrajevani sta participacija in solidarnost z boji. Čeprav individualizacija ni sankcionirana, pa ne sme segati po sadovih, ki jih ustvarja skupnost. Urugvajski raziskovalec Raúl Zibechi (2006) ugotavlja, da je prav zaradi odsotnosti hierarhične in centralizirane strukture politična mobilizacija gibanja prebivalcev El Alto veliko učinkovitejša in prodornejša, kot so druga gibanja in upori proti neoliberalizmu v Latinski Ameriki. To raznovrstnost in raznovrstnost subjektivitet, ki so vstajale kot samoorganizirane skupnosti v Boliviji, je René Zavaleta (1983) poimenoval *sociedad abrigarada* – pisana, mnogovrstna družba.

Drugod po Latinski Ameriki so pozneje nastale drugačne oblike organiziranja in samoupravljanja skupnosti. Najbolj znani so zapatistični sveti dobre vlade (*juntas de buen gobierno*) kot tudi njihovi principi ubogljivega vladana (*mandar obedeciendo*) (Earle, Simonelli 2005, Gregorčič 2005). V Hondurasu, edini državi na celini, ki je sprejela širšo antiimperialistično platformo šele konec 20. stoletja, so koalicijo gibanj proti politikam Združenih držav in neoliberalnih sporazumov vzpostavile samoorganizirane staroselske skupnosti Lenca. Te od poletja 2009 zahtevajo nov proces ustavodajne skupščine, katerega cilj je nova, ljudska oblast (*poder popular*). V Gvatemali so se vzporedno z močnimi gverilskimi gibanji razvijale druge oblike uporov, denimo, boji za zemljo, iz katerih so zrastle samoupravne kmečke skupnosti staroselcev, mesticev in ladinov, združenih v Comité de Unidad Campesina (CUC, Komite kmečke enotnosti), ki so se bojevale proti vojaškim diktaturam Romea Lucasa Garcíja med letoma 1978 in 1982 ter Efraína Ríosa Montta v letih 1982 in 1983. V času državljanske vojne

so vzpostavljali avtonomne skupnosti in te so po koncu šestintridesetletne morije leta 1996 dosegle legalizacijo zasedene zemlje in odtlej še naprej razvijajo raznovrstne oblike samodoločujočih politik in samoupravljanja (Gregorčič 2011).

Na Kubi pa se je znotraj same revolucije zgodila nanečrtovana revolucija, in to kljub trgovinskemu, ekonomskemu in finančnemu embargu Združenih držav Amerike (ali prav zaradi njega) ter kljub razpadu Vzhodnega bloka (ali pa prav zaradi njega). Castro je obdobje po letu 1989 poimenoval »posebno obdobje«, saj je bila Kuba premočno odvisna od Sovjetske zveze, ne le od nafte, pesticidov idr., tudi 64 odstotkov hrane so uvažali, zato je Kuba drvela v neznosno lakoto. A Kuba je bolj spontano kakor načrtovano že do leta 1999 izpeljala najobsežnejši program ekološkega in trajnostnega kmetijstva ter z novo ekonomijo – zeleno ekonomijo – dosegla zgodovinsko stopnjo samozadostnosti (–Morgan 2006, Burley 2007). To ni bil vladni program, ampak produkt naključnega in vzajemnega ustvarjanja raznih družbenih skupin, zlasti visoko izobraženega kadra v večjih mestih, znanstvenikov, inženirjev, rokodelcev, aktivistov iz drugih držav, učiteljev, farmacevtov, študentov, in njihovega sodelovanja s kmeti in brezposelnimi v urbanih središčih.

Prav urbani deli Kube so prvi in najmočnejše občutili posledice politik odvisnosti, na katerih je do takrat temeljilo kubansko gospodarstvo. Ker je bil zaradi pomanjkanja fosilnih goriv omejen tudi transport hrane s podeželja, lakota pa iz dneva v dan hujša, so morali prebivalci v mestih očistiti okolico, mestne parke, vodo, igrišča itn. Vse neustrezno izkoriščene in zanemarjene zelene površine so spremenili v urbane ekološke vrtove – *organopónicos*. Nepozidanih površin mest so se polastili eksperimentalni kolektivi biovrtnarstva in permakulture in se hitro razširili še na strehe hiš in začeli ekološko pridelovati hrano v betonskih koritih. Ker ni bilo umetnih gnojil in pesticidov, so začeli razvijati alternativne ekološke metode polikulture proizvodnje hrane; zdravila so začeli pridelovati iz kubanskih avtohtonih zdravilnih rastlin, saj je Kuba pred kolonialno monokulturno proizvodnjo veljala za državo z

visoko biodiverzitetu. Postala je prva država, ki z vložkom ene kalorije energije pridela dvajset kalorij hrane (za Združene države Amerike, na primer, je razmerje obrnjeno). Kubanci so agroekološke principe, nov način trajnostnega razvoja in življenja v okviru naravnih virov otoka vključili tudi v izobraževalne načrte, alternativno medicino so vpeljali v zdravstvene domove in bolnišnice. Odkar Kuba z zdravstvenimi in izobraževalnimi programi intenzivno sodeluje z Venezuelo in ima znova dostop do nafte, je že opustila številne dosežke nenačrtovane revolucije in zelene ekonomije (Burley 2007, Holloway 2010, Gregorčič 2011).

Številne *potencie* pa niso klonile kljub radikalnim političnim spremembam v državi. Tak primer je Cecosesola – *Organismo de Integración Cooperativa*, Organizem kooperativne integracije. Cecosesola je kooperativa, ki je nastala konec leta 1967 v politično in gospodarsko izjemno burnem obdobju, ki so ga spremljali gverilska gibanja, splošna gospodarska kriza, pomanjkanje, družbeni nemiri in upori. Prešla je več različnih faz produkcije in storitvenih servisov, zdaj pa povezuje več kot osemdeset organizacij, društev, podjetij in skupin v zveznih državah Lara, Portuguesa, Trujillo, Barinas in Yaracuy. Z več kot tisoč svobodnimi pridruženimi delavci (*trabajadores libre asociado*) oskrbuje okrog 30 odstotkov prebivalstva v Lari, nekaj manj pa v drugih zveznih državah. Danes je Cecosesola največja kooperativa za pridelavo hrane v državi, saj na teden proda več kot 450 ton kmetijskih pridelkov; to je pomembno, saj se globalna prehranska kriza vse bolj zastruje. Čeprav se je revščina, merjena po gospodinjstvu, od leta 2003 v Venezueli skoraj prepolovila, kupna moč pa podvojila, in kljub temu da se je proizvodnja hrane z novo vlado povečala za 24 odstotkov, Venezuela še danes – podobno kot Slovenija – uvozi 70 odstotkov hrane.

V zadnjem desetletju je Cecosesola vzpostavila tudi zdravstveno mrežo šestih skupnostnih centrov in bolnišnico. Ta oskrbi več kot 160.000 bolnikov na leto, in to za približno 60 odstotkov manj denarja, kot so cene zdravstvenih storitev v zasebnih klinikah. Podobno kot v bolnišnici v Čatisgarhu tudi tu zdravstveni delavci spodbujajo preventivno zdravljenje in si prizadevajo za

drugačen odnos do bolnikov, kot je značilen za javno zdravstvo. Organizirajo vrsto izobraževalnih delavnic o zdravi, ekološki hrani, tečaje za porodnice pa vrsto drugih storitev – hidroterapijo, masažo, akupunkturo, preglede na domu itn. Zdravstveni centri in bolnišnica so opremljeni z laboratoriji, imajo radiološki in kirurški oddelek. Člani Cecosesole ne plačujejo zdravstvenih storitev, pač pa od svoje plače redno prispevajo v zdravstveno blagajno kooperative.

Kljub temu, da je vlada v zadnjih letih spodbudila na tisoče programov *Barrio Adentro* – v njih kubanski zdravniki usposablajo venezuelske študente in skupaj skrbijo za vse bolne, ki doslej zaradi plačljivih zdravstvenih storitev niso imeli zdravstvene oskrbe – je vedno več ljudi, ki si želijo zdravstvene oskrbe v kooperativi Cecosesola. Ljudje vsem programom Cecosesole, ki jih tudi soustvarjajo, zelo zaupajo in jih spoštujejo, in ker vidijo učinke zdravljenja, si želijo v tej smeri tudi nadaljevati. Cecosesola je vzpostavila tudi izjemno kompleksne sisteme solidarnosti. Denarno pomaga tistim, ki so zaradi naravnih ali drugih nesreč ob pridelek, prihodke, stanovanje, službo, zdravje. Ima mrežo kreditnih zadrug, socialne podpore, novih izobraževalnih in zdravstvenih centrov in zastopa alternativno politiko samoupravljanja, ki se je razvila brez bolivarskega procesa, dolgo pred njim in tudi naprej vztraja mimo njega.⁶ Sicer ima tudi bolivarska vlada po letu 2003 obsežne programe pomoči, ven-

⁶ Bolivarski proces opredeljuje usmeritve revolucionarnih trenj v Venezueli, ki so leta 1998 na oblast popeljale Huga Chávez. Danes bolivarski proces pomeni tudi vrsto sprememb in prizadevanj vlade, da je s pomočjo kubanskih strokovnjakov vpeljala vrsto programov, vendar ne za prenovu javnih servisov, pač pa za vzpostavitev paralelnih sistemov že obstoječim državnim institucijam. Kajti bolivarska ideja socializma ne temelji na predpostavki, da je treba utrditi že obstoječo institucionalno ureditev, pač pa vzporedno vzpostavi novo izobraževalno, zdravstveno in socialno infrastrukturo servisov, zlasti tam, kjer vlade niso nikdar ukrepale – v *barriih*, revnih predmestjih, v oddaljenih vaseh in zaselkih. Za razliko od bolivarskega procesa, ki teče pod okriljem oblasti, pa *potencie*, ki jih obravnavamo v tem prispevku, nimajo nikakršnega drugega institucionalnega, pravnega, materialnega ali kakšnegakoli drugega zatočišča, pribežališča kot izključno *heterotopijo* in rezultate, ki so jih same proizvedle prek revolucionarnih bojev.

dar pa Cecosesola ponuja veliko bolj celostne storitve, podporo, pomoč.⁷

Na dinamiko uporov v državah Latinske Amerike, v Indiji in drugih državah Juga moramo torej gledati kot na nenehno spletnje osvobodilnih, gverilskih, maoističnih, magonističnih in komunističnih gibanj ter samoniklih, spontanih in nenačrtovanih *potencij*, ki rastejo kot samoupravne skupnosti na odročnih območjih držav, v revnih naseljih in med ljudmi, ki so se organizirali v skupnosti. A za nove, odgovorne, zelene in solidarnostne pristope v ekonomiji, ki jih uvajajo *potencie*, ni ključni pristop nova politična paradigma. Pri vseh doslej nakazanih primerih so bile poglavitne odločevalke: želja po avtonomnosti in odločenost, da kapitalizem ne bo več določal njihovega življenja, in spontanost, s katero so se ljudje in ljudstva, ki so se pognali v boj, izvili iz represije: tako pri *caracazu* v Venezueli nihče ni mogel predvideti, da bo vsesplošno pljenje *empobrecitos* že nekaj let pozneje povzročalo samoorganiziranje revnih naselij pa tudi spremembo politične oblasti v državi. Prav tako zapatistični borci ob zasedbi večjih mest v Chiapasu niso pričakovali samoupravljanj skupnosti in *buen gobierno*, pač pa, da bo mehiška vojska upor krvavo zatrla. Spontanosti, intuitivnosti, zavezništvom, samodoločanju in drugim principom, ki so ves čas krepili *potencie*, moramo dodati tudi vrsto drugih pristopov. Enega takih je gotovo oblikovala že nakazana kooperativa Cecosesola, ki danes velja za enega najbolj prodornih primerov alternativne, avtonomne in solidarnostne ekonomije na celini, a hkrati vztraja na apolitičnosti svoje *potencie*.

ODGOVORNE, ZELENE, SOLIDARNOSTNE IN DRUGE EKONOMIJE

Kako ustvariti oblike skupnosti, ki bi se ne le upirale, pač pa bi tudi proizvajale? To je za nas življenjskega pomena (...)

⁷ Refleksijo delovanja novih kubanskih programov navezujem na raziskave, ki sva jih z Matejem Zantom naredila v Venezueli med aprilom in junijem 2008.

Tako je politolog in soustvarjalec *potencij* v Venezueli, Roland Denis, pojasnjeval v intervjuju, ko smo analizirali nove korake bolivarskega gibanja.⁸

Zato se veliko ukvarjamo s tematikami proizvajajočega upora. Delavci, kiasedajo tovarne, ljudje, kiasedajo stanovanjske hiše, ustvarjajo procese delavskega antirazreda. Kjer smo imeli delavnice, so ljudje na vprašanje, ali so delavci, odgovarjali: ‚Ne, mi nismo delavci.‘ Nismo *obreros* (delavci), pač pa *trabajadores libre asociado* (svobodni pridruženi delavci). Ljudje ne sprejemajo ne šefov ne birokratov. Imamo nekaj izkušenj s samoupravljanjem v mlekarah in cementarnah. Mene ne zanima, če se temu, kar počnemo, reče socializem, mene zanima *democracia tamunangue*⁹, mene zanima ljudski upor.

Kaj počnejo *empobrecitos* v Venezueli, Argentini, Boliviji, ko odstavljajo šefe in se na ravni ljudskih skupščin pogovarjajo o proizvajajočih uporih, o *democracii tamunangue*? Kaj so principi produkcije, ki poustvarja samoorganizirane, samoupravljanje in samodoločujoče skupnosti? Odgovore na ta vprašanja smo nakazali že v prejšnjem poglavju, ko smo nakazali nekatere izstopajoče primere *potencij* in njihove raznolike sprožilce, usmeritve in ustvarjalce. Smo slepi očividci procesov, ki potekajo kot *sociedades abrigarradas* in *microgobiernos barriales*, kot alternative neoliberalnemu podjarmljenju. Čeprav je take razprave v družboslovnih in humanističnih spisih težko zaslediti, pa je v zadnjih dveh desetletjih vendarle nastalo nekaj premislekov o proizvajajočih bojih, ki obravnavajo tudi nove ekonomske pristope bojev.

O ekonomiji solidarnosti je že na začetku devetdesetih let 20. stoletja v delu *Los Caminos de la Economía de Solidaridad* razmišljal

⁸ Intervju z Rolandom Denisom sva z Matejem Zantom naredila 8. maja 2008 v Caracasu. Je eden vodilnih predstavnikov *Movimiento 13 de Abril* (Gibanje 13. april), ki je preprečilo državni udar v Venezueli leta 2002, v letih 2002 in 2003 pa je bil tudi sekretar na ministrstvu za načrtovanje in razvoj v prvi Chávezovi vladi.

⁹ *Tamunangue* je fiesta oz. ples temnopoltih v San Antoniu (iz intervjuja z Rolandom Denisom, ki sva ga z Matejem Zantom naredila 8. maja 2008 v Caracasu).

čilski filozof Luis Razeto Migliaro (1993). Pri raziskovanju primitivnih ekonomij revnih (primitivno se ne nanaša na ljudi, ampak na ekonomijo), ki so se organizirali, je odkrival principe, ki bi lahko bili pomembni za prevladujočo globalno ekonomijo. Te skupine so imele zanemarljive materialne stroške produkcije, saj so uporabljale osnovna orodja ali pa (reciklirala) orodja ali tehnologije, ki so jih drugi že odpisali. Ustvarjalci so poznali le temeljno tehnologijo dela, znanje ali *know how* je bilo fragmentirano, zaostalo. Postali so nekakšni obrtniki z malo intuitivnosti, pogosto niso imeli izkušenj z vodenjem in upravljanjem gospodarskih dejavnosti. Uporabljali so vire in načine, za katere noben zasebni proizvajalec ne bi ocenil, da so toliko produktivni, da bi jih bilo vredno spremeniti v posel. A vendarle so te alternativne gospodarske skupnosti proizvajale in ustvarjale dohodek in z njim zadovoljile najnujnejše potrebe svojih članov. To pa je bilo veliko več, kot je za njihove skupnosti kdaj storila država. (*Op. cit.*)

Razeto Migliaro je poskušal razumeti to nerazumljivo ekonomiko, ki bogati skupnost. Tako je razkril vezivo moči, ki jo ustvarja gospodarstvo solidarnosti. Ugotovil je, da lahko tudi skupine, ki imajo majhne ali celo zanemarljive vire, ki ne morejo najemati kreditov in tvegati velikih poslov, zgolj s solidarnostjo dosežejo pomembne gospodarske učinke. Ugotavljal je, da si ljudje pri delu pomagajo in s tem večajo produktivnost, si izmenjujejo informacije, spretnosti, znanja in s tem razvijajo *know how* in učinkovitejšo tehnologijo itn. Vsi so bili vključeni v odločanje in upravljanje, vsi so delali vse in rotirali pri opravilih. Ob vsakem dosežku, ki je z vidika sodobne ekonomije nepomemben, z vidika skupnosti pa ključen, so proslavili uspeh. Tako so lažje premagovali tudi težave, ki jih je bilo veliko in so jih ovirale pri delu.

Brezposelni delavci, razlašeni kmetje, gospodinjice in drugi *empobrecitos*, ki niso imeli delovnih izkušenj – revni ljudje – so preprosto »ustvarjali ekonomijo« (*hacer economía*), od katere so imeli neposredne in materialne koristi. Avtor je za solidarnostno ekonomsko silo, ki povečuje učinkovitost in

produktivnost dela, razvil koncept »faktor C«. Solidarnost je Razeto Migliaro videl kot trajnostno in učinkovito silo, ki poganja produkcijo alternativne ekonomije. Zato je faktor C poimenoval po prvi črki besed, ki so bile največkrat izrečene v heterotopiji alternativne ekonomije: *compañerismo* (tovarištvo, prijateljstvo), *comunidad* (skupnost), *cooperación*, *colaboración* (sodelovanje), *comuni6n* (tovarištvo, skupnost, bratovščina), *coordinaci6n* (usklajevanje). Teh pet pojmov po njegovem definira solidarnostno ekonomijo.

Če strnemo, faktor C po Razetu Migliaru pomeni, da oblikovanje ali vzpostavljanje skupin, društev ali skupnosti, ki delujejo s sodelovanjem (kot kooperative) in z usklajevanjem, prinaša članom skupine vrsto koristi. Kooperative so zmožne kombinirati socialne in kulturne vidike, zaradi katerih pogosto sploh nastanejo, z gospodarskimi in ekološkimi vidiki razvoja. In vse to počnejo veliko bolj celostno in premišljeno kot katerakoli druga strategija razvoja – za podjetja ali državo – katere temeljni cilj ni krepitev ali polnomočenje¹⁰ skupnosti, povezovanje vasi, povečevanje

¹⁰ Na podlagi Hollowayeve izpeljave konstitucije gibanja ustvarjalne moči si lahko pomagamo tudi z drugimi pojmi, ki smo jih v slovenščino nerodno ali celo napačno prevajali. Tako lahko angleški *empowerment* oziroma španski *empoderamiento*, ki se sicer v slovenščino prevajata kot *opolnomočenje*, pravilneje prevajamo kot *polnomočenje*. Kajti *opolnomočenje* je do nedavnega v Sloveniji služil zgolj kot pravni diskurzu in sicer kot sinonim za pooblašcanje. Naša raba pojma *polnomočenje* pa bo izvzeta iz vsakršnega oblastništva, torej vsakršne asociacije na oblast, ki je vsebovana v sestavljanju glagola *po-oblast-iti*. Prav tako bi radi pojem *polnomočenje* ločili od danes prevladujoče rabe pojma *opolnomočenje*, ki ga civilno- družbene iniciative in nevladni sektor razumejo pokroviteljsko in zato še vedno kot »pripustitev« ali »odobritev«, kot pomoč nemočnim, da bi se okrepili, in ne kot sredstvo za zaganjanje uporov, bojov, osvobajanj in procesov samokrepitve. S tem ko uporabljamo *polnomočenje* skupine ali skupnosti, želimo poudarjati, kdo prepozna vzvode, preddispozicije in možnosti neke skupnosti, da bi samostojno in avtonomno razvijala bodisi svoj razvoj, način življenja ali pa tudi boj in upiranje; in še bolj kot kdo, kako jih prepozna.

akovosti življenja za vse prebivalce skupnosti itn., pač pa so njen cilj veliko bolj partikularne in pogosto zgolj gospodarske težnje.

Avtor, ki ugotavlja, kako močna sila je lahko solidarnost, se sprašuje, ali smo kot družbe sposobni povečati socialno in ekonomsko solidarnost, vendar ne v pomenu »pomoči«, pač pa soustvarjanja, sodelovanja. Če bi faktor C vključili v druge ekonomske modele in analize skupaj z indikatorji, kot so delo, kapital, tehnologija ipd., bi dobili občutno učinkovitejšo globalno gospodarstvo, trdi Razeto Migliaro. To trdi tako za trg, ki bi z večjo solidarnostjo postal popoln trg dela, kot tudi za gospodarski razvoj držav, ki bi z večjo solidarnostjo dosegale večji napredek. Razeto Migliaro aludira na vprašanje, na katero so odgovorile že jugoslovanske zadrugе – ime zadruga je namreč zgolj pojasnilo, komu so take organizacije namenjene – tovarištvu (za-druga ali za-tovariša) oziroma skupnosti. V čem se torej solidarnostna ekonomija razlikuje od prevladujočih ekonomskih praks značilnih poslovnih subjektov, ki delujejo v kapitalizmu? V čem je moč faktorja C, o katerem govorijo tudi Cecosesola in v zadnjih letih tudi vrsta drugih kooperativ, zadrug, socialnih podjetij in alternativnih ekonomij?

Prva značilnost, s katero se alternativna ekonomija razlikuje od prevladujoče kapitalistične ekonomije, je, da najpogosteje nastane na robu in iz lokalnih potreb članov skupnosti, ki jih kapital še ni našel ali pa tam ni imel interesa pleniti. V Venezueli so gibanja ustvarila komunitarne radie, najbrž največjo tako federacijo alternativnih radijev na svetu. Skupnosti iz revnih urbanih in ruralnih naselij oglašujejo svoje boje, svoje želje, izražajo svoje potrebe, pripovedujejo svojo zgodovino.¹¹ Še očitnejši primer so komunitarne zasedbe zemlje, kajti nastajata nova produkcija in nova, skupna ekonomija, saj končni proizvod ne gre na trg – proizvede se na margini in uživajo ga ljudje, ki živijo na obrobjih, ali pa ustvari alternativne menjave

med skupnostmi. Gibanja v Argentini so bila tudi s proizvodnjo v zasedenih tovarnah dovolj uspešna, da je bila vlada zaradi povezovanja kooperativ, tovarn, alternativnih servisov idr. in s tem povezanega množičnega izstopanja iz nacionalnega trga prisiljena dati državne subvencije samoupravnim organizacijam, da so se (vsaj nekatere) vrnile na nacionalni trg.

Produkcija, ki je zrastle na margini, je na podlagi vzajemnosti povezala pomemben delež skupnosti in postala nekakšno avtarkično, samozadostno gospodarstvo celotnih mestnih četrti, kjer so rastle avtonomne tovarne, pekarnе, samoupravni vrtci in šole. Vse to je za kapital, ideologijo svobodnega trga in globalno ekonomijo, organizirano na monopolih, vsaj grožnja, če ne tudi zlo. Za tako samopreskrbno skupnost, ki s precej večjo kakovostjo izdelkov in življenja povečuje blaginjo vseh prebivalcev, lahko opredelimo kubansko zeleno ekonomijo. Ironično je, da se je tak koncept alternativne ekonomije lahko razvil le v času velike gospodarske krize in pod gospodarskim embargom in da je, ko je imel največ možnosti za razcvet, začel usihati.

Druga značilnost alternativnih ekonomij je, da izhajajo iz solidarnosti in vzajemnosti, da se organizacije upravljajo kot prijateljske skupine, kot družine, kot zelo kompleksno povezane in samoupravne vaške ali četrtne skupnosti. Tak primer so lahko mikrovlade v bolivijskem mestu El Alto. Alternativna produkcija proizvaja izdelke in storitve, ki so potrebni za življenje in ustvarjanje marginaliziranih družbenih skupin, neplačanih delavcev, brezposelnih, starostnikov, vedno diskriminiranih staroselskih skupnosti, migrantov ipd. Primera gibanj Čatisgarh mukti morča in zapatistične *autogestión* pokažeta, kako je zrastle alternativna ekonomija zdravstvenih, izobraževalnih in drugih socialnih in kulturnih servisov, ki so po večini brezplačni za skupnosti v boju, ponekod pa še za vse tiste, ki zavračajo neučinkovito državno zdravstvo ali pa neprimerno, nezadostno, plačljivo javno izobraževanje. Ker so socialne ekonomije – v nasprotju z navadnimi ekonomijami na globalnem trgu – pogosto zastavljene trajnostno, dolgoročno, ekološko in so sprejemljive za skupnosti, že same po

¹¹ ANMCLA je federacija skupnostnih, svobodnih in alternativnih medijev v Venezueli, v Carcasu, kjer danes deluje več kot 600 radijev, televizij in internetnih portalov. Mediji so po državnem udaru leta 2002 najbrž najpomembnejši člen samoorganiziranja revnih naselij v Carcasu.

sebi razvijajo popolnoma drugačne koncepte razvoja skupnosti in regije, kot so sicer značilni za državo, regijo, občino.

Prav tako člani kooperativ ali skupnosti niso prikrajšani za udeležbo v procesu proizvodnje. V tem pogledu alternativne ekonomije analizirajo možnosti za razvoj in imajo pregled nad potrebami vseh članov skupnosti. Ker so kooperative in druge oblike organizacij z alternativno produkcijo in ekonomijo navadno soupravne, je tudi dohodek vseh, ki v teh procesih sodelujejo, skupen in se deli in investira egalitarno. Ponekod upravljavci kooperativ niso plačani, pa jim za njihovo delo skupnost, ki storitve uporablja, priskrbi stanovanje in sredstva za življenje, kot to velja za Bolnišnico mučenika v Čatisgarhu, drugod pa si delavci ali razdelijo enake plače ali pa imajo enak dostop do proizvedenega – to se v Chiapasu kaže pri kooperativah za koruzo, fižol, čili in kavo, katerih glavna in odgovorna naloga je, da proizvedejo dovolj hrane za vso skupnost. Socialna ekonomija zato temelji na spoštovanju vseh, ki so bodisi del kooperative bodisi del skupnosti, v katero je kooperativa vpeta. So pa tudi številne kooperative v Latinski Ameriki, Evropi, Avstraliji in Združenih državah, kjer si delavci razdelijo dobiček. Natančno in poglobljeno zastavljajo horizontalne strukture upravljanja in soodločanja ter predvidijo delež za investicije in sisteme pomoči.

Socialno ali alternativno ekonomijo v Sloveniji pogosto enačijo z neformalno ekonomijo ali delom na črno. Drugače od zasebnih legalnih ali ilegalnih del, ki temeljijo na dobičku posameznika ali skupine, je za alternativno ekonomijo značilno, da uporablja drugačne načine generiranja, izmenjave in uporabe znanj, da se pogosto ukvarja s simbolno produkcijo, da razvija komunikacijske in informacijske sisteme in nove tehnologije, zlasti na področju ekologije, zdravstva, šolstva, medijev, da pogosto izhaja iz lokalne, skupnostne identitete in navad, predvsem pa, da se formira na podlagi bojov, političnih, ekoloških, socialnih ali pa ekonomskih. Ustvarjalci solidarnostnih ekonomij si morajo pri svojem delovanju zagotoviti svobodo in avtonomijo in razviti različne oblike horizontalnega povezovanja in komunikacije, sisteme odgovornosti.

A kot socialno, alternativno in avtonomno ekonomijo jo zdaleč najbolj definira to, da se povsem ali pa vsaj delno izvzema iz kapitalistične gonje po nenehni akumulaciji kapitala in dobička. Socialne ekonomije torej vodijo načela potreb, sobivanja, sodelovanja, vzajemnosti in ustvarjalnosti. Socialna ekonomija je vedno vpeta v *potencio* ali v organizem *grupos de base*, afinitetnih skupin ipd. Alternativna ekonomija se podobno kot gibanja ali *grupos de base* razvija od spodaj, da bi zagotovila socialno pravičnost za vse, ki jim je odtujena, za vse »prisilno obubožane«, za vse *empobrecitos*, kot jih je poimenoval Héctor Madera, ki so obubožali zaradi strukturnih prisil kapitala, oligarhije, sodobnih hegemonov. Danes je med nami vse več *empobrecitos*, krivce za razlaščenje, zatirane in preganjane delavce, kmete in druge družbene skupine pa lahko iščemo med glavnimi akterji globalne ekonomije, med izjemno poenostavljenimi globalnimi sistemi zatiranja ter med neodgovornimi in nekažnovanimi upravljavci človeških teles, misli in življenj.

Alternativna ekonomija torej raste od spodaj, kot sistem socialne pravičnosti in solidarnosti za vse, ki sanjajo, da bi lahko živeli bolje, drugače, in to kljub realnosti. Kooperative ne poosebljajo gospodarskih konceptov hegemonije in rivalstva na trgu, profita in napredka, pač pa jih definirajo oblike zavezništev in sodelovanj samoupravnih podjetij, ki so zmožna sodelovati in prispevati za razvoj skupnosti.

Socialna ekonomija ali ekonomija solidarnosti, kot predstavniki kooperativ ali teoretiki imenujejo alternativne oblike delovanja, je brez dvoma teoretsko in praktično vprašanje 21. stoletja. Poiskati moramo alternativne ekonomije, katerih podlaga bosta delovanje (aktivna oblika dela) in solidarnost. Socialna ekonomija ponuja rešitve za najzahtevnejše probleme našega časa: drsenje v vse večjo neenakost, revščino in marginalizacijo številnih skupin po vsem svetu, splošen trend povečevanja brezposelnosti, prekarizacijo dela in življenja, neobvladljivo rast socialne nepravilnosti, rasizem in spolno diskriminacijo, razkrajanje skupnosti in družbenosti, uničevanje naravnega ravnotežja ipd. V tem pogledu je Cecosesola kot nepolitični organizem kooperativne integracije morda

lahko izziv tudi za vse tiste, ki jih politika, ki je sicer temelj človekovega delovanja in sobivanja v skupnosti, bega, plaši ali jezi.

SKLEP: DEZORGANIZACIJA DEZORGANIZIRANJA

Ena od najpogostejših tez, ki utemeljujejo naše pasivno sprejemanje zdajšnjih finančnih, gospodarskih, prehranskih, energetskih, političnih, kulturnih, socialnih idr. kriz, je, da se bomo zatirani organizirali in uprli (še)le tedaj, ko nam bo dovolj »hudo« – ko bodo revščina, lahkota, pomanjkanje in zatiranje posegli v naše življenje tako neposredno, da se bomo morali srečati s preživetvenimi diskurzi. Teza, krepko oprta na alienacijo, pasivizacijo in individualizacijo sodobnega neustvarjalnega in nesamorealiziranega človeka v neoliberalni družbi, seveda s tem sporoča: zahodne družbe, države blaginje, ki so nekoč razvile razmeroma pravične redistribucijske sisteme, ki zdaj na račun strukturnih in drugih po večini od zunaj vsiljenih reform vse bolj odpovedujejo, še vedno ponujajo preveč, da bi se ljudje uprli in zahtevali radikalne spremembe. Najprej bodo morale zahodne in socialistične družbe izgubiti vse pridobitve antifašističnih bojev, socialne, pravne in demokratične države in pravic, šele potem se bodo podobno kot ljudstva v državah periferije kapitalizma, v državah Juga, spopadle z radikalno realnostjo, se organizirale, povezale in začele bojevati procese za spremembe.

Pa bo to res tako? Ko alternative neoliberalizmu lahko pokažejo »najmanjši med majhnimi, najrevnejši med revnimi«, kot temu pravijo zapatisti ali pa *empobrecitos*, kot je zatirane poimenoval Madera, bi se morale visoko razvite, tehnološko in znanstveno opremljene in usposobljene družbe vsaj zamisliti nad svojo usodo, če že ne aktivno poseči v svoje življenje. Eden najbolj enigmatičnih romanopiscev 20. stoletja, za katerega se domneva, da je po revoluciji na Bavarskem leta 1919 migriral v Mehiko in tam napisal socialno in politično angažirane uspešnice, je v romanu *Obiralci bombaža* zapisal:

Prisilili so me, da sem postal upornik in revolucionar. Revolucionar iz ljubezni do pravičnosti,

iz solidarnosti do potlačenih in razcapanih. Pogled na nepravičnost in neusmiljenost rodi prav toliko revolucionarjev kot nezadovoljstvo ali lakota. (Traven 1981: 64–65)

Če pogled na zatirane rodi prav toliko revolucionarnih bojev kot zatiranje samo, potem imamo pripadniki sodobne kapitalistične družbe v centru sistema največjo težavo prav v samoorganizaciji in prepoznavanju skupnosti – družbenega. Antisitemski teoretik Wallerstein (1995, 1999) trdi, da je za vladajoče načelo družbene organiziranosti doslej veljala temeljna premisa kapitalističnega svetovnega gospodarstva – neskončna akumulacija kapitala – pot k legitimizaciji ideologije neogibnega napredka pa je bila brezkompromisna, brutalna dezorganizacija družbenosti, skupnosti. Samo tako je kapitalizem lahko zares uspel. S pretvezo, da družbo reorganizira za večjo blaginjo, je vzpostavljal vse bolj neprepustne (sistemske) mehanizme inherentne dezorganizacije družbenosti. Deruralizacija (Wallerstein 1995, 1999), tako kot vrsta drugih globalnih procesov, je zato bolj posledica uspešne dezorganizacije družb in družbenosti. Vendar za spremembe ali premik iz nemogočih, kaotičnih in vse bolj negotovih razmer ljudje ne potrebujejo nove vere, nove ideologije, potrebujejo pa nove prostore in percepcije, v katerih se lahko samorealizirajo, sodelujejo, ustvarjalno in kakovostno zadovoljujejo svoje potrebe, želje, bogatijo domišljijo in preizkušajo sodelovanja. Potrebujemo torej *potencie* in *heterotopije*, da bi ustvarili vezi vo 21. stoletja in od ne-moči stopili po poti ustvarjalne moči, novih prizvenov (resonanc) in samodoločujočih se skupnosti.

Teze, ki so jih razvili antisistemski ali pa drugi teoretiki na podlagi analiz kapitalskih tokov, washingtonskih in drugih politik v okviru Mednarodnega denarnega sklada, Svetovne trgovinske organizacije, Svetovne banke idr., nacionalnih politik in globalnih humanitarnih projektov, zlasti pa na podlagi analize potrebe kapitalizma kot sistema, da neskončno akumulira kapital, dokazujejo, kdo proizvaja globalno revščino, pomanjkanje in bolj množično in bolj odvisno prebivalstvo, ne pa tudi, kako k temu pripomorejo same družbe

ali njeni akterji. V središču takih obravnav so vseskozi analize globalne ekonomije, čeprav bi tam moralo biti življenje v skupnosti. Neoliberalizmu namreč ni uspelo le v homogeniziranju političnih agend s širjenjem globalnega trga, s homogenizacijo in hierarhizacijo prevladujočih jezikov, kultur, političnih sistemov, gospodarstva, družbenih razmerij in percepcij – uspelo mu je zlasti v tem, da je pri vseh procesih globalizacije po vnaprej določenih političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih agendah intenzivno dezorganiziral družbe, skupnosti in skupine (s pretvezo, da jih organizira).

Prav ta obrat nas vedno postavlja pred dilemo, ali imajo sodobne družbe zares zelo kompleksne sisteme ureditev ali pa živimo in reproduciramo linearen in prav nič zapleten in zahteven sistem družbenega sobivanja, pravzaprav absurdno poenostavljen sistem – kot trdijo socialni ekologi. Zato neoliberalizem v svojem temelju ni nič drugega kot popolna dezorganizacija, fragmentacija življenja – ljudi v skupnosti, posameznika v delovnem procesu, družine, regije, celine idr. Predvsem pa seveda fragmentacija tega, kar nas vzpostavlja kot globalno družbo – torej področja, o katerem bi morali znati veliko povedati predvsem sociologija in antropologija.

Kapitalizem vsebuje protislovja, ki jih ni mogoče razrešiti v okvirih kapitalizma, trdijo tudi antisistemski teoretiki. Zato je rešitev samo konflikt, prvi pogoj zanj pa je pogum, da namesto glajenja in umirjanja nevzdržnega postanemo subjekt osvobajanja. A tega konflikta ni treba razumeti v Badioujevem pomenu dogodka, ki bi se za nazaj prepoznal v posledicah. S konfliktom tu mislimo na našo lastno participacijo v strukturah in mehanizmi razčlovečenja, na to, v kar smo tako ali drugače prisiljeni v vsakdanjem življenju, v vsakdanjih dogodkih in situacijah. Samo z emancipacijskimi praksami, v katerih najprej osvobajamo sebe, da bi lahko sodelovali z drugimi ter polnomočili skupnost, lahko stopimo na pot, ki pelje onkraj neoliberalizma. To pa je tudi izhodiščna teza antisistemskih teoretikov, ki razlagajo kapitalizem – da kapitalizem lastna protislovja razrešuje z mehanizmi, ki segajo onkraj kapitalizma.

Odgovor na vprašanje, kako ravnati v času kriz, je tako rekoč na dlani. Povedal ga je že Engels v tekstu o turškem vprašanju: »Nič ni stabilnega – razen nestabilnosti; nič ni negibnega – razen gibanja.« Danes lahko ustvarjamo nestabilnost, da bi se približali stabilnosti; da ustvarjamo gibanja – *potencie* – da bi se približali ravnovesju. Pri tem pa nismo sami, nevedni, nezmožni, saj se pred nami razpirajo spekter že delujočih *potencij*, *heterotopij*, nove metode bojev, drugačni principi in vpogledi kot tudi spoznanja o potrebi proizvajajočih bojev, ki poleg materialnih pogojev življenja prinašajo predvsem take simbolne, kulturne in družbene produkcije življenja, ki nam bodo dovoljevale samouresničevanje, ustvarjanje, domišljijo in spontanost. Za to pa potrebujemo boje, *potencie* gibanj od spodaj, aktivnosti in intenzivnosti bojev *grupos de base*, samoorganiziranega *puebla*, ljudstva, ki se bojuje onkraj prežitkov starih in novih oligarhij.

VIRI

- ARGÜELLES, J. (1987), *The Mayan factor: path beyond technology*. Santa Fe: Bear and Company.
- BURLEY, R. (2007), *Cuba: the accidental revolution*, Pennsylvania: Bullfrog Films.
- BHARADWAJ, S. (2011), »Gravest displacement, Bravest resistance. The struggle of adivasis of Bastar, Chhattisgarh against Imperialist Corporate Landgrab«. Dostpno na: <http://www.antiimperialista.org/node/6325> (1. 12. 2011).
- Colectivo situaciones (2007), »*Politicising sadness*«: *what would it mean to win?*, zbornik, posebna številka Turbulence, Oakland: PM Press.
- EARLE, D., SIMONELLI, J. (2005), *Uprising of hope: sharing the Zapatista journey to alternative development*. Kalifornija: Altamira Press.
- FOUCAULT, M. (2010), *Besede in reči. Arheologija humanističnih znanosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- GALEANO, E. (2010), *Odpрте žile Latinske Amerike*. Ljubljana: Založba Sanje.
- GREGORČIČ, M. (2005), »Caracol – pu'y – školjka«, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 34, 222.
- (2008) (ur.), Indija, dežela protislovnih strasti, *ČKZ*, 36, 234.

- (2011), *Potencia. Samoživost revolucionarnih bojev*. Ljubljana: Založba */cf.
- HOLLOWAY, J. (2004), Spreminjajmo svet brez boja za oblast. Pomen revolucije danes, posebna izdaja *Časopisa za kritiko znanosti*, @Politikon, 2, 3.
- (2010), *Crack capitalism*. London, New York: Pluto Press.
- MORGAN, F. (2006), *The power of community: how Cuba survived peak oil*. Ohio: The community solution and the community service.
- RAMÍREZ, P. M. (2005), *Los microgobiernos barriales en el laventamiento de El Alto*. El Alto: samozaložba.
- ROY, A. (2011), *Walking with the comrades*. London: Penguin Books.
- SADGOPAL, A., NARM, S. B. (1993), *Sangharsh aur Nirman: Sankar Guha Niyogi aur Unka naje Bharat ka Sapna*. New Delhi: Rajkamal Publications.
- TRAVERN, B. (1981), *Obiralci bombaža*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- WALLERSTEIN, I. M. (1995), *After liberalism*. New York: New Press.
- (1999), *Utopistike ali Izbira zgodovinskih možnosti 21. stoletja. Dediščina sociologije: obljuba družbenih ved*. Ljubljana: Založba */cf., 1999.
- ZAVALETA, R. (1983), *Las masas en noviembre*. La Paz: Juventud.
- ZIBECHI, R. (2003), *Genealogia de la Revuelta. Argentina: La Sociedad en Movimiento*. Buenos Aires: Letra Liber.
- (2005), »El Alto: A World of Difference«. Dostopno na: <http://americas.irc-online.org/am/1622> (10. 12. 2011).
- (2006), *Despersar El Poder: los movimientos como poderes antistatales*. Buenos Aires: Tinta Limon.

Marta Gregorčič

PROIZVAJAJOČI BOJI SAMOORGANIZIRANIH SKUPNOSTI – POTENCIE

Sodobne teorije, ki obravnavajo širše družbene spremembe, trdijo, da alternative neoliberalizmu ni, da si jih dandanes nihče ni zmožen zamisliti, kot tudi, da se bodo družbene spremembe začele vzpostavljati šele takrat (če sploh), ko bo človeštvo prignano do skrajnih možnosti preživetja – to naj bi se že kazalo na periferijah kapitalizma. Besedilo pa zastavlja povsem nasprotno tezo, saj na podlagi dragocenih prispevkov revolucionarnih bojov iz Azije in Latinske Amerike dokazuje, da alternativne, avtonomne, samozadostne in samodoločujoče sisteme že desetletja ustvarjajo *potencie* gibanj od spodaj, aktivnosti in intenzivnosti bojov *grupos de base*, samoorganiziranega *puebla*, ljudstva, ki se bojuje onkraj prežitkov starih in novih oligarhij. *Potencie* ne obravnava na splošno – kot upore, ustvarjanje alternativnih politik ali emancipacijskih praks – pač pa kot samožive revolucionarne boje, ki odgovarjajo na realne, neposredne potrebe skupnosti in znotraj sebe že proizvajajo tudi nove principe, procese in zahteve. S tem ne le zadovoljujejo temeljne človekove potrebe, torej materialne pogoje življenja, pač pa predvsem ustvarjajo socialne, kulturne, ekonomske, okoljske in politične temeljne pogoje družbenosti. *Potencie* kot subjektivitete ustvarjajočih spodbujajo tisto, kar je želel neoliberalizem za vsako ceno in z vsemi sredstvi ukiniti: družbenost.

KLJUČNE BESEDE: *potencia*, *heterotopija*, solidarnostna ekonomija, resonanca, samodoločajoče se skupnosti.

Marta Gregorčič je docentka kulturologije in doktorica sociologije. Zdaj ustvarja program Urbanih brazd v okviru Evropske prestolnice kulture – Maribor 2012. Kontakt: gregorcic_marta@yahoo.com.

Jelka Zorn

PRAVICA DO GIBANJA

Članek se ukvarja s pravico do gibanja v obeh pomenih: s pravico do migriranja in s pravico do gibanja kot udeležnosti v družbenih gibanjih, z aktivizmom. Nasproti pravici do gibanja je nadzor nad priseljevanjem. Ta migrante kriminalizira ali pa jih obravnava zgolj kot delovno silo in ne kot ljudi. To pomeni, da je prihod v državo dovoljen le tistim in za toliko časa, kolikor velika je potreba po njihovi delovni moči, pri tem pa se ohranja visoka stopnja segregacije oziroma izkoriščanja. Tisti, ki se znajdejo brez državlanskega statusa in pravne zaščite, naj bi ostali nevidni in neslišni. V članku so prikazani primeri krepitve moči in politične subjektivizacije ljudi, ki jih prav potisnjenost v brezpravni in nevidni položaj spodbudi k uporabi, boju za pravice in svoje mesto v svetu (izbrisani, gibanje *No Borders*, Nevidni delavci sveta). Tako je državljanstvo ne zgolj status, ki nam ga določi država, ampak državljanska praksa (aktivizem). V uporabi ljudje ustvarjajo nove skupnosti in solidarnostne mreže. Aktivistično delovanje lahko pripomore k preoblikovanju upravičenosti z »regularizacijo od spodaj« (večanje avtonomije mest v nasprotju z državo, odpravljanje učinkov ilegalizacije na lokalni ravni, pri delodajalcih ipd.).

KLJUČNE BESEDE: družbena gibanja, aktivizem, migracije, nadzor nad priseljevanjem, izbrisani.

Dr. Jelka Zorn je docentka za področje socialnega dela. Zaposlena je na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. Kontakt: jelka.zorn@fsd.uni-lj.si.

Marta Gregorčič

PRODUCING STRUGGLES OF SELF-ORGANIZED COMMUNITIES – POTENCIAS

Contemporary theories dealing with wider social change claim that there is no alternative to neoliberalism, that no one today is able to think one and that social change will only begin to take place (if at all) once the humankind is driven to the brink of extinction, which is supposedly already happening on the periphery of capitalism. The paper, however, presents the opposite thesis, proving on the basis of valuable contributions from revolutionary struggles in Asia and Latin America that alternative, autonomous, self-sufficient and self-determining systems have been created for decades by *potencia* bottom-up movements, activities and intensities of *grupos de base* struggles, and the self-organized *pueblo*, a people fighting beyond the remains of the old and the new oligarchies. It does not discuss *potencia* in general – in terms of revolts, the creation of alternative policies or emancipation practices – but rather in terms of autogenous revolutionary struggles responding to real, immediate needs of a community and already producing new principles, processes and requirements from within, whereby they do not only meet the basic human needs, i. e. the material conditions for life, but mostly create the social, cultural, economic, environmental and political pre-conditions of sociality. *Potencias* as subjectivities of those who create, undermine what neoliberalism wanted to rule out at all costs and with every possible means – sociality.

KEY WORDS: potencia, heterotopy, solidarity economy, resonance, self-determining communities.

Marta Gregorčič is a senior lecturer of culturology with a PhD in sociology, currently creating the Urban Furrows programme as a part of the European Capital of Culture – Maribor 2012. Contact: gregorcic_marta@yahoo.com.

Jelka Zorn

RIGHT TO MOVE(MENT)

Both rights to movement are considered: a right to migrate and a right to participate in social movements. Against this backdrop, migrants face immigration controls with their multiple effects (criminalisation and selection of migrants, exploitation of migrant labour etc.). Those who lack state defined personal status of a citizen or a resident stay invisible and without state protection. However, the article considers the cases of collective mobilizations (No Borders, Erased, Invisible Workers of the World), empowerment and political subjectivization of non-citizens and how their activism challenge the notions of belonging, citizenship and access to social rights. When resisting, people create new communities, ways of belonging and networks of solidarity. This might be seen as »regularisation from below«: growing autonomy of the city (against state definitions of belonging) and de-illegalization at the micro level (at the city level, to access city social services, employers etc.)

KEY WORDS: social movements, activism, migration, immigration controls, the erased.

Dr. Jelka Zorn is a senior lecturer at the Faculty of social work, University of Ljubljana. Contact: jelka.zorn@fsd.uni-lj.si.